

Обставини справи

Заява стосувалася скарг заявниці за статтею 8 Конвенції через виселення її і доньки та стверджуваного відокремлення від 4-річної доньки.

У травні 1999 року Ю. М. (майбутній чоловік заявниці) та О. М. (його старша донька від попереднього шлюбу) отримали статус наймачів жилого приміщення в будинку державного / громадського фонду. Ю. М. та О. М. були офіційно зареєстровані як особи, які мали право проживати в цій квартирі.

Судовий розгляд стосовно квартири

У 2006 році Ю. М. порушив судове провадження зі скасування місця реєстрації О. М. у цій квартирі. 30 жовтня цього ж року Голосіївський районний суд міста Києва розглянув справу за відсутності О. М. та задовольнив позов Ю. М. Через місяць О. М. було знято з реєстрації в цій квартирі.

У грудні 2006 року заявниця одружилася з Ю. М., який страждав від алкоголізму. В січні 2007 року заявниця зареєструвала своє місце проживання в цій квартирі як новий член родини захищеного орендаря. За її словами, вона постійно проживала в цій квартирі з Ю. М.; за твердженнями Уряду, – ні.

В липні 2007 року заявниця народила доньку, батьком якої у свідоцтві про народження був зазначений Ю. М. Доньку так само було зареєстровано в цій квартирі.

Тим часом у червні 2008 року районний суд скасував заочне рішення від 30 жовтня 2006 року на підставі заяви О. М. і розпочав новий розгляд у справі. В липні 2008 року О. М. подала зустрічний позов із вимогою про скасування місця реєстрації заявниці та її доньки у квартирі та їх виселення.

В березні 2009 року Ю. М. помер, і заявниця замінила його в судовому розгляді від свого імені та від імені доньки.

Після декількох етапів судових проваджень 21 грудня 2010 року районний суд вирішив, що О. М. не втратила своє право на заняття квартири й тому мала бути отримана її згода перед тим, аби реєструвати заявницю в цій квартирі. Оскільки такої згоди не було запитано та отримано, заявниця не набула будь-якого права на реєстрацію свого місця проживання в цій квартирі або проживати там після смерті Ю. М. Однак реєстрація місця проживання доньки заявниці була законною, оскільки Ю. М. мав право реєструвати своїх неповнолітніх дітей у квартирі без згоди будь-кого. Суд вирішив, що ні донька заявниці, ні вона сама не можуть бути виселені, оскільки, зокрема, заявниця не може бути відокремлена від своєї доньки, яка законно проживала у квартирі.

5 жовтня 2011 року Апеляційний суд міста Києва скасував це рішення і вирішив, що О. М. та донька заявниці мали право проживати у квартирі, а заявниця – ні, через що має бути виселена.

6 лютого 2012 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (ВССУ) відхилив касаційну скаргу заявниці на рішення

апеляційного суду. Пізніше заявниця поскаржилася до прокуратури та районної державної адміністрації на те, що в результаті рішення апеляційного суду її донька могла проживати у квартирі, а заявниця – ні, що мало б наслідком відокремлення матері від доньки та не відповідало б найкращим інтересам дитини.

Районна державна адміністрація оскаржила рішення апеляційного суду до ВССУ. 2 жовтня 2013 року суд касаційної інстанції оскаржувані рішення судів першої та апеляційної інстанцій скасував і направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Водночас суд першої інстанції вирішив зупинити провадження до завершення розгляду у справі про визнання шлюбу Ю. М. та заявниці недійсним (див. далі).

12 лютого 2018 року суд першої інстанції задовольнив позов О. М. і скасував реєстрацію місця проживання заявниці та її доньки у квартирі, про яку йдеться, беручи до уваги рішення суду від 25 квітня 2017 року (див. далі). Зокрема, суд установив, що вони ніколи не набували права проживати у квартирі або бути зареєстрованими мешканцями в ній.

Судовий розгляд із визнання шлюбу недійсним

25 квітня 2017 року районний суд на підставі поданої позовної заяви О. М. установив, що шлюб між заявницею та Ю. М. є недійсним, а також, що Ю. М. не був біологічним батьком доньки заявниці й не давав своєї згоди на реєстрацію себе батьком дитини. Суд виключив Ю. М. з актового запису про народження доньки заявниці. Крім того, суд визначив, що не було доказів того, що заявниця та Ю. М. проживали разом сім'єю в спірній квартирі чи створили родину. Суд узяв до уваги письмові показання племінників та родичів Ю. М. Ці свідки стверджували, що Ю. М. проживав у своїй квартирі сам і що вони не бачили, що заявниця та її дитина проживали з ним.

Це рішення підтримав ВССУ 15 листопада 2017 року.

Заявниця скаржилася, що вона та її донька були виселені з квартири, яку вони займали. Вона також стверджувала, що рішенням від 5 жовтня 2011 року суд розпорядився про її виселення, таким чином відокремивши від її 4-річної доньки, яка законно проживала у квартирі.

Оцінка Суду

Уряд стверджував, що заявниця зловжила своїм правом на подання індивідуальної заяви до ЄСПЛ, оскільки не поінформувала ЄСПЛ про рішення ВССУ від 2 жовтня 2013 року та про подальше провадження. Як альтернативу Уряд зазначив, що, посилаючись на висновки національних судів, не можна вважати, що квартира була «житлом» у розумінні статті 8 Конвенції. Національні суди оцінили пропорційність виселення заявниці.

Заявниця не погодилася і підтримала свої скарги. Вона вказувала, що не знала про рішення від 2 жовтня 2013 року та про подальше провадження у справі і що в будь-якому разі ці зміни не були на її користь.

ЄСПЛ нагадав, що встановлення обставин справи – прерогатива національних судів (див., *mutatis mutandis*, *De Tommaso v. Italy* [GC], no. 43395/09, § 170, 23 лютого 2017 року). В цій справі ЄСПЛ не вбачив підстав сумніватися у висновку національних судів у тому, що заявниця не створила родину з Ю. М. та не проживала з ним і донькою у його квартирі (див. пункт 25 цього рішення). Тому ЄСПЛ вирішив, що спірна квартира не може вважатися «житлом» заявниці та її доньки в розумінні статті 8 Конвенції (див. *Winterstein and Others v. France*, no. 27013/07, § 141, 17 жовтня 2013 року, з наступними посиланнями). ЄСПЛ також підкреслив, що заявниця не оскаржила рішення районного суду про визнання недійсним шлюбу (див. пункт 24 цього рішення). Навіть якщо припустити, що заявниця дізналася про наявність цього рішення лише із заперечень Уряду, поданих до ЄСПЛ у 2020 році, їй нічого не заважало подати запізнілу касаційну скаргу, пояснивши, чому вона не могла подати її вчасно, і просити про поновлення строку на касаційне оскарження.

Далі ЄСПЛ наголосив, що після рішення від 5 жовтня 2011 року заявниця продовжувала жити разом зі своєю донькою. Наведене вище рішення не стосувалося її батьківських прав і не перешкоджало їй жити разом із донькою в місці, відмінному від спірної квартири.

З огляду на наведене ЄСПЛ вирішив, що заява має бути визнана неприйнятною як явно необґрунтована відповідно до пунктів 3 та 4 статті 35 Конвенції. У світлі цього висновку ЄСПЛ не було необхідності ухвалювати рішення за іншими запереченнями, поданими Урядом.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною.

Рішення в цій справі ухвалене Комітетом 24 березня 2022 року, оприлюднене 15 вересня 2022 року та є остаточним.